

סימן שכ"ט ומסירת שטחים בעידן המודרני

- א. ידועה דעת הרבי נשיא דורנו שמסירת שטחים איננה מצילה מפיקוח נפש, אלא היא המביאה סכנת נפשות (רח"ל). את ההוכחה לכך, מביא הרבי מהלכות שבת סימן שכ"ט¹, שם מובאת ההלכה המפורסמת "נכרים שצרו על עיירות ישראל אם באו על עסקי ממון - אין מחללין עליהם את השבת, ואם באו על עסקי נפשות .. יוצאים עליהם בכלי זיין ומחללין עליהם את השבת, ובעיר הסמוכה לספר אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש - מחללין עליהם את השבת, שמא ילכדו העיר ומשם תהא הארץ נוחה ליכבש לפניהם".
- נחרצותה של ההלכה כלפי עיר הסמוכה לספר מלמדת, שכל כניסת עם זר לשטחים בעלי חשיבות ביטחונית ('עיר הסמוכה לספר'), מהווה סכנה חמורה המחייבת יציאה למלחמה תוך חילול שבת, חרף הצהרת כוונותיהם הטובות ('עסקי קש ותבן'). לפיכך גם במצבינו היום, אל לנו למסור שטחים לאויבים תמורת הסכם שלום.
- עיקר חשוב נוסף שחזר עליו הרבי פעמים רבות הוא, שבכל תחום ההלכה מפנה אותנו למומחה הישיר בתחום זה. ולכן, כשם שלגבי חולה מסוכן בשבת עלינו לפנות לרופא, כך בשאלה זו שהיא שאלה ביטחונית, יש לשאול את מומחי הצבא האחראים ישירות על הביטחון (ולא המדינאים) והם שיכריעו כיצד להתמודד עם הסכנה.
- ב. למרות שבהשקפה ראשונה הסתכלות זו נראית פשוטה וברורה, כשמעמיקים בהלכה על מנת להגיע למסקנה שדברי רבי יוסף קארו הם המדובר בימינו (מסקנה בה כל יודע ספר יוכרח להודות, גם אם לעת עתה אינו חסיד של הרבי), עולות מספר נקודות הדורשות הבהרה.
- [האריכות בשאלות נועדה ללבן את העניין על בוריו, לקורא שאינו מעוניין בפילפולא בעלמא מומלץ לעבור לשלב הביאור באות ג']
- (א) עצם ההשוואה מבחינה הלכתית טהורה, בין המקרה המתואר בשולחן ערוך "נכרים שצרו על עיירות ישראל" לפני מאות שנים, לבין המצב כיום, בעידן שלנו, דורש הסבר.
- בזמננו ישראל מקבלת מארה"ב סיוע שמתבטא בכלי נשק חשובים ובסכומי עתק, עובדה שלא הייתה בימיהם. מלבד זאת, כיום, יחסים בינלאומיים הם בעלי משמעות רבה, שלכן חלק חשוב מהשיקולים של כל מדינה באשר לפתיחת מלחמה הוא תמיכת דעת הקהל הבינלאומית, אשר השפעתה עלולה לגרום להצטרפותם של מדינות נוספות למהלך המלחמה.
- אם כן, כיצד ניתן לומר אשר אותה הלכה שפסקה לפני מאות שנים שיש להלחם בנכרים שצרו על עיירות ישראל, אותה הלכה עצמה מכריעה במצבנו היום לנקוט בצעדי מלחמה, מתוך התעלמות גמורה מהסיוע שמקבלת ישראל מארה"ב, וללא שימת לב למדינות העולם העשויות להשפיע על מהלך המלחמה. האם אין בכוחם של שיקולים חדשים אלו לשנות את הדין (דוגמת ההלכה ש'נשתנו הטבעים')?
- (ב) כיצד יתכן לומר שעל אותה סוגיה הלכתית מתקבלות שתי תשובות (- ההכרעה בשכ"ט וההוראה להיוועץ במומחים), כאשר כל אחת מהתשובות מפנה אותנו לאפיק אחר לחלוטין. הרי אם פונים אנו למומחי הצבא ופועלים בהתאם להוראותיהם - אין כל מקום לשכ"ט (כשם שלגבי חולה בשבת די בהכרעת הרופא). כמו כן, אם פונים אנו להכרעה בשכ"ט ופועלים בהתאם להוראותיה ("יוצאין עליהם בכלי זיין") - אין כל מקום לדעת מומחים?
- השאלה מתחדדת אם ניקח בחשבון שבהחלט יכולה להיות סתירה בין דעת המומחים להכרעה בשכ"ט, שהרי שיקול הדעת של מומחי הצבא עשוי להיות שיש להימנע ממלחמה, לעומת זאת ההכרעה בשכ"ט היא אחת ויחידה - "יוצאין עליהם בכלי זיין".

[מדברי הרבי גם עולה בבירור שההתייעצות עם מומחי צבא ומילוי דברם איננה המלצה בעלמא, אלא היא הוראת השולחן ערוך. עפ"י דברי הרבי "לאחר ששומעים את דעת המומחה לענייני צבא - זה נהיה דין ב'תורת אמת' ו'תורת חיים'" (שיחת ח"י אלול תשל"ח. וכן נראה ברור לכל המעיין בשיחותיו. ואכמ"ל)]

(ג) עמדת ההלכה האמורה – שבמקרה של פקוח נפש יש לשאול מומחים, תוכנה בפשטות הוא שיש לשאול את המומחים הנוגעים לבעיה זו, ואם כן יש להבין מדוע בנידון דידן לא נתייחס למדינאים כמומחים שתחומם הוא חלק בלתי נפרד מהבעיה?

ההשוואה לחולה שהמומחה היחיד לגביו הוא רופא, דורשת ביאור, משום שבחולה אכן כל הצדדים של השאלה הרפואית הם בתחום הבנתו וסמכותו הישירה של הרופא, מה שאין כן בנידון דידן הבעיה הביטחונית איננה רק שאלה של אסטרטגיה צבאית גרידא (תחומם של אנשי הצבא), כי אם גם שאלה של מקורות מימון לכלי הצבא, ושל יחס מדינות רבות העלול להתבטא במעשים, שאלות שהם תחום הבנתם וסמכותם של המדינאים. כיצד ניתן לבטל במחי יד צדדים אלו ולומר שאינם חלק מהבעיה הביטחונית²??

(ד) עצם הקביעה שיש לפנות למומחי צבא ולא למדינאים, משום שהשיקולים שיש להתחשב בהם הם שיקולים צבאיים ולא שיקולים מדיניים (כל מומחה הוא מומחה לתחומו) – הינה בעייתית. האם אפשר לסמוך על אנשי הצבא שיציגו דעה צבאית טהורה נטולת שיקולים מדיניים?

כבר לפני עשרות שנים היו אנשי צבא ספורים שסברו שיש להחזיר שטחים, כשנשאל על כך הרבי, השיב, שמבחינה צבאית גם הם מודים שהחזרת שטחים משמעותה כניסה לסכנת פיקוח נפש, אלא שלדעתם יש לסמוך על שיקולים מדיניים. אם כן עולה השאלה, כיצד ניתן להוכיח שדעתו של איש צבא זה נקייה משיקולים מדיניים, ואילו דעתו של איש צבא אחר מושפעת משיקולים מדיניים, האם בסמכותו של חולה להחליט ולומר שרופא זה הוא בעל דעה רפואית טהורה, ואילו דעתו של רופא אחר מושפעת משיקולים זרים?

(ה) הצורך בהסברת שיטתו של הרבי מתחזק, כיון שאנו רואים בדברי הרבי עצמו אפשרות שההלכה תחייב החזרת שטחים, וזאת כאשר אנשי הצבא יאמרו שכדי למנוע סכנת פקוח נפש מוכרחים לוותר ולמסור שטחים. וכך כותב הרבי³: "באם ישתנה המצב באופן ניסי – ובמילא יאמרו מומחים צבאיים בהווה – שמוכרח לוותר בכדי למנוע סכנת פקוח נפש – הרי על ב"ד לברר האין בזה דין דנכרים שצרו" . . "ואם ודאי אינו בדין זה – צריך לוותר על"פ שו"ע" עכ"ל"ק.

שורות אלו במכתבו של הרבי מוכיחות על אפשרות שדעת אנשי הצבא תגרום לשינוי פסק ההלכה. וכאן דרוש ביאור לפי מה ניתן לקבוע ולומר שבין אנשי הצבא המצדדים בנסיגה, המצויים היום, אין דעה צבאית שיש לדון בה בבית דין, ובאיזה מקרה דעה צבאית תביא אותנו לומר 'הנה לנו אנשי צבא שההלכה מחייבת לדון בדעתם בבית דין'?

(ו) מלבד המקורות ההלכתיים השוללים את הגישה שטחים תמורת שלום, פעמים רבות הסביר הרבי את הסכנה שבגישה זו גם מבחינת ההשקפה המדינית.

לכאורה תמצית השיטה היא, שדווקא עמידה איתנה בלחצים תביא את האויב להנמכת ציפיות ובמשך הזמן אף להכרה והשלמה עם קיומנו, זוהי הדרך לשלום, ולא הכניעה לדרישות האויב שאינה מביאה אותו על סיפוקו אלא מגדילה את

2 גם אם נאמר שבהחזרת שטח הצורך במומחים הוא רק על מנת לקבוע האם השטח הוא 'סמוך לספר', תישאר השאלה בנוגע לנקיטת צעדים צבאיים (לדוגמה, חדירה לשטח אויב, הריסת בתי מחבלים וכיו"ב), מה המקור לכך שהמומחים הרלוונטיים הם רק מומחי צבא, בשעה שכדאיותם של צעדים אלו מורכבת גם מצדדים מדיניים?

3 טבת תשל"ח. קראתי ואין עונה ע' 732.

האם ניתן למצוא מקור להשקפה המדינית של הרבי בהשקפתה של ההלכה על הנושא (בבחינת "אסתכל באורייתא וברא עלמא", שהרי כל העניינים שבעולם נובעים מהמקור שלהם בתורה)?

ג. והביאור:

השולחן ערוך הוא ספר ההלכה הקובע למעשה את חייו של כל אחד ואחת מאתנו. בכל צעד בחיי היום יום נדרשים אנו לבדוק את הוראת השולחן ערוך ועל פיה נדע האם לנקוף אצבע או לא. אך, האם כל המצבים וכל האפשרויות בעולם מפורטים לפרטיהם בשולחן ערוך?

ברור שלא, אין הדבר כך ואף אינו יכול להיות. אין שום אפשרות לפרט בכתב את כל המצבים היכולים להתרחש. עם זאת, השולחן ערוך נכתב על מנת שההוראות שבו ילמדו הלכה למעשה עד סוף כל הדורות.

הכיצד? כל מי שפתח ספרי הלכה יודע שהמקרים המתוארים בגמרא ובשולחן ערוך מבטאים דינים העומדים מאחריהם. מאחורי כל סעיף בשולחן ערוך עומד עיקרון הלכתי שהוא הגורם לפסיקה במקרה הנדון.

כשרב לומד הוראה מהשולחן ערוך אין הוא מתחשב בכך שבמקרה המתואר בהלכה נכתב ראובן ואילו השאלה שלפניו היא על שמעון, גם פרטים נוספים שיש להם שייכות קרובה יותר לעצם העניין לא יהוו שיקול בפסיקה, הדבר היחיד הקובע הוא ההגיון ההלכתי שעומד מאחורי הסעיף בשולחן ערוך, רק במידה וההגיון ההלכתי שווה להגיון במקרה הנידון לפניו, תהיה הפסיקה כאותו סעיף בשולחן ערוך.

בזמן רבי יוסף קארו לא השתמשו במחשב ולא דברו בטלפון, ובכל זאת יודעים אנו בברור שהשולחן ערוך אוסר להשתמש בשבת בדברים אלו, זאת משום שההגיון ההלכתי במקרים המתוארים בשולחן ערוך שווה לחלוטין להגיון שבהפעלת מחשב וטלפון.

כן הוא הדבר כשאנו באים לדון בסימן שכ"ט וההשלכות לגבינו. עלינו לבדוק מהו ההגיון העומד ביסוד המקרה שבו דן השולחן ערוך, ולפי אותו עיקרון הלכתי נדע מהי הוראת השולחן ערוך לימינו אלה.

ד. המקרה הנדון בסימן שכ"ט סעיף ו' הוא כזה: נכרים צרים בשבת על עיר הסמוכה לגבול יישוב יהודי (גם כשאינן המדובר בארץ ישראל⁵), הם תובעים בסך הכל להיכנס ולפתור סכסוך ממוני - עסקי קש ותבן. אם לא נענה לדרישתם, כלומר לא ניתן להם להיכנס ולקחת קש ותבן, מאיימים הם בשפיכות דמים. וכאן הרי קיימות שתי דרכי פעולה:

מצד אחד, יש אפשרות להסיר את איום המלחמה המיידית ע"י שנרצה את הנכרים וניתן להם להיכנס ולקחת את מבוקשם. בדרך זו הכל לכאורה יבוא על מקומו בשלום.

מצד שני, יכול להיות שדווקא על ידי שנכנע לדרישתם וניתן להם להיכנס, תגדל סכנת שפיכות הדמים, משום שאז יש בידי הגויים אפשרות לנצל את הכניסה על מנת לכבוש בקלות יותר את הארץ, ועל ידי זה לשפוך דם יהודי רב יותר. מנקודת מבט זו, היציאה למלחמה נגדם כעת כשהם עדיין מחוץ לגבול, מקטינה את הסכנה. אלו האפשרויות, וההלכה פוסקת מפורשות שעלינו למנוע את כניסתם לעיר גם במחיר חילול שבת ויציאה למלחמה

4 מסתבר שגישה זו נכונה גם ביחסיהם של אומות העולם בינם לבין עצמם, ואף (להבדיל) ביחסיהם של היהודים בינם לבין עצמם, על כל פנים בנידון דידן ודאי ששיטת הרבי מכוונת כלפי כל שליט וכל מדינה ללא הבט על אמיתות כוונותיהם.

5 כדברי הגמרא בסוגיה זו (עירובין מה. א.): "ובבל כעיר הסמוכה לספר דמיא ותרגומא נהרדעא" (ואכן בשו"ע שם לא הוזכר דבר אודות ארץ ישראל).

(זאת למרות שנכרים אלו אינם עוינים או אויבים שלנו⁶).

במצבי פקוח נפש מסוג זה, מי שסובר שיש לנקוט פעולה מעשית, מוכרח לדעת בוודאות שהמעשה הנבחר יפחית את סכנת פקוח הנפש.

ישנם מצבי פקוח נפש שבהם אין אנו יודעים להכריע, ההחלטה יכולה להציל מסכנת חיים אם היא נכונה, ולאידך, להחמיר את הסכנה אם איננה נכונה. לדוגמה, חולה החוששים לחייו, וקיימת תרופה אשר סיכוייה להצילו עומדים על חמישים אחוז, לעומת זאת באותה מידה יתכן שתרופה זו תהרוג חלילה את החולה. כיון שאין אפשרות להכריע אם התרופה מועילה או מזיקה, הפסיקה בפועל תהיה לפי העיקרון הידוע 'שב ואל תעשה עדיף'.

אך במקרה שלנו ההלכה איננה מתחמקת מהכרעה ברורה, ואדרבה היא בוחרת בצעד שעל פניו נראה שדווקא הוא מזמין את סכנת שפיכות הדמים, ודווקא הוא כרוך בחילול שבת המוני. פסיקה כזו יכולה להיות רק בגלל שההלכה משוכנעת שדרך זו תפחית את הסכנה והיא זו שתציל נפשות.

על מנת להבין כראוי את פסיקת ההלכה, יש לשקול את האפשרויות העומדות לפנינו במצב זה, להקדיש מחשבה לעדיפות ההגיונית שבכל צד, ואז לבחון את משמעותה של ההכרעה ההלכתית.

ה. הבה נתבונן אלו שיקולים עומדים בבסיסם של שני הצדדים.

מצד אחד ניצבת לפנינו האפשרות לצאת לכאורה 'נקיים' מכל הסיפור, ללא כל שפיכות דמים וללא חילול שבת. עפ"י דברי הנכרים אם נאפשר את כניסתם לשטחנו - הבעיה תיפתר. זוהי הצעה מפתה אך היא כרוכה בסיכון, והערובה היחידה שלה אלו הם הצהרות, הבטחות, במילה אחת - דיבורים.

היתרון בצד זה מתבסס על נתינת אמון להסכמים בין עמים. אם נחליט לפנות לצד זה, הוי אומר שדיבורים הם דבר שאפשר להישען עליו, ואם אכן ניוכח שהגויים עומדים בדיבורם, נוכל לומר שהסכמים בין עמים הוכיחו את עצמם. נבחן כעת את האפשרות השנייה – היציאה למלחמה. החיסרון הבולט של צד זה הוא בכך שהוא מסיר מראש כל אפשרות שהעניין יסתיים בשקט, יש כאן גם יציאה למלחמה תוך סיכון חיי אדם וגם חילול שבת ודאי. אך גם יתרון קיים בצעד זה - מניעת כל פרצה במערך ההגנה הקיים. בשלב זה השטח שבו גרים היהודים נקי מרגלי זרים, נתינת כניסה לגויים מהווה פגיעה ביתרון שאנו מחזיקים בו בפועל ויוצרת מצב נוח לכיבוש הארץ מידינו. משום כך, אל לנו לשמוט מידינו יתרון צבאי קיים בשביל הסכם מדיני גדול וחשוב ככל שיהיה ועלינו לצאת נגדם למלחמה.

ו. ההלכה כאמור פוסקת שיש לנקוט בדרך השנייה, ולשמור על היתרון הצבאי שבידינו.

יסוד העדיפות בנקיטת צד זה, הוא היתרון של "ציפור אחת ביד על פני שתי ציפורים על העץ". העדיפות של דבר ממשי שישנו בידיים כאן ועכשיו, על פני דברים באוויר, התחייבויות, הצהרות, שאולי יתקיימו ואולי יתבדו. לאמור, במצב של סכנת חיים, ומוטלות לפנינו במאזניים שתי אפשרויות, בכף אחת דבר קטן אך מוצק ומוחשי, ובכף השנייה דבר מרחף העלול להישאר באוויר, לדעת ההלכה, הכף בעלת הדבר המוצק והמוחשי, מכריעה את הכף בעלת ההבטחות וההתחייבויות, גם אם הם גדולות ורבות.

פסיקת ההלכה לא מותירה מקום לספק והיא ברורה ומחייבת. שיקול מדיני גדול וחשוב ככל שיהיה לא מגיע כלל לרמתו של שיקול ביטחוני. משום כך, כשאחד בא על חשבון השני יהיה הכיוון המדיני הימור מסוכן בחיי אדם, והצד היחיד שיעמוד לנגד עינינו הוא הצד הממשי-ביטחוני. לכן ההלכה רואה בכניסתם של הגויים לשטח אסטרטגי, סכנת חיים מוחשית לכל תושבי הארץ (חרף הבטחותיהם), ועלינו לחלל את השבת ולמנוע פיקוח נפש על ידי היערכות

6 שהרי בהלכה שם לא הוזכר דבר אודות היסטוריה שלילית עם נכרים אלו. ההגדרה ההלכתית היא "נכרים" סתם, לא 'אויבים' ואף לא 'שונאים' (עפ"י מכתב של הרבי, כפ"ח ג' 1000 ע' 72).

ז. רב אשר יצטרך לפסוק פסיקה עקרונית, בין הליכה לכיוון מדיני, תוך ויתור על נכסים אסטרטגיים, לבין הליכה בדרך הפוכה, שמירה על יתרונות ביטחוניים ועשיית כל הניתן מבחינה צבאית, לאחר עיון בהוראת השולחן ערוך האמורה, לא יהיה ספק בידיו שהכיוון המדיני פסול ומסוכן.

הדבר היחיד שיעכב רב בין פסיקה עקרונית זו, לבין השלכתה במצב נתון, הוא ההתאמה בין הנפקס בשולחן ערוך למקרה המגיע לפניו. כלומר, הוודאות המוחלטת שאכן במקרה המונח לפניו, מחיר ההצעה המדינית הוא ויתור על יתרון ביטחוני.

כשיש להכריע בשאלות פיקוח נפש חייבת להיות הגדרה ברורה לכל פרט, כיצד אם כן נדרש רב להכריע בהגדרות

7 התבוננות יסודית בעיקרון ההלכה מבהירה מספר שאלות:

א. כיצד ניתן להוכיח מבחינה הלכתית טהורה, שפסק ההלכה שניתן לפני מאות שנים במצב מסוים הוא ההכרעה הברורה בעולם המודרני של היום?

העיון בדבר מעלה שמעבר להתאמה בין המקרים, שורש הדין בשכ"ט הוא בדיוק הספק בשאלת החזרת שטחים: האם כדי למנוע סכנת חיים ממשית ניתן להסתמך על יתרונות שאינם ממשיים כגון התחייבויות, או שיש לשלול כל יתרון כל עוד איננו מעשי בטח, במידה והוא בא על חשבון יתרון מוחשי (כלומר מסירת שטח אסטרטגי מול התחייבות גויים לשלום).

כשלפנינו **איום מלחמה** (!) ולעומתו דרישת תבן וקש הבאה מגויים שביניהם לבינינו אין יחסים עוינים, הדעת נותנת שיש לתת סיכוי להסכם שמציעים הגויים. סירוב לדרישה ותמורתה היערכות למלחמה כרוכים במספר חסרונות, והעדפתם נראית תמוהה לאור ניתוח העובדות:

1. סירוב לדרישת הקש והתבן **שולל מראש** כל אפשרות שהעניין יסתיים בשקט, והתועלת האפשרית היחידה שבו, היא רק בצמצום סכנת המלחמה (העימות הצבאי יפתח כשהגויים מעבר לגבול ולא בתוכו). לעומת זאת, היענות לדרישת הגויים, עשויה למנוע מלחמה **לחלוטין**.

2. במצבים של התלבטות בדרכי הצלה, ההלכה קובעת 'שב ואל תעשה', כלומר, לתת לדברים להתגלגל מאליהם ללא התערבות יזומה. ההוראה 'יוצאים עליהם בכלי זיין' נוגדת שיטה זו, כיון שהיא מהווה במפורש התערבות יזומה העלולה להחריף את הסכנה ('קום ועשה'), זאת לעומת האפשרות להניח לגויים להיכנס ('שב ואל תעשה').

3. סירוב לדרישת הגויים ותמורת זאת היערכות למלחמה משמעותם חילול שבת המוני ודאי.

למעשה, פסיקת ההלכה שוללת 'הסכם שלום' ומתעלמת לחלוטין מכל החסרונות הכרוכים בכך. לפנינו עיקרון הלכתי בנושא פיקוח נפש השולל כל התחשבות בשיקולים שאינם מוצקים ברמה מעשית, כאשר הם פוגעים בשיקולים ממשיים מוחשיים, ולכן דווקא הסירוב להסכם המהווה פגיעה ביתרון ביטחוני, הוא הוא הצלת נפשות (כמו כן, ניתן להגיע למסקנה זו אם ניקח בחשבון שההיתר היחיד לפתיחת מלחמה בשבת הוא ע"מ להציל נפשות, מובן א"כ שבעיני ההלכה שליחת החיילים לעימות צבאי היא הצלת נפשות).

ב. מדוע איש צבא הוא מומחה ועלינו לנהוג כדעתו, ואילו מדינאי אינו מומחה רלוונטי כלל?

הבסיס הפשוט לשלילת השיקולים המדיניים ובמילא שלילת המדינאים כמומחים רלוונטיים, הוא הדין **המפורש** בשכ"ט, השולל התחשבות בשיקולים מדיניים במידה והם פוגעים בשיקולים צבאיים (וראה הערה 8. התייחסות ההלכה למדינאים כאשר בניהם שיקולים בעלי השלכות צבאיות, תתבאר לקמן הערה 14).

ג. כיצד לנהוג כשעל הפרק צעדים צבאיים שאינם כדאיים מבחינה מדינית?

על אף ששכ"ט דן במקרה ספציפי, הרי ששורש ההלכה לא מותיר מקום לספק, בכל מצב שבו שיקול מדיני יעמוד בסתירה לשיקול צבאי ההכרעה תהיה לטובת השיקול הצבאי. משום כך, כשעל הפרק שאלת כדאיותו של מבצע צבאי העלול לגרום נזק מדיני, לא יוכלו השיקולים המדיניים לעמוד בסתירה ליתרונות הביטחוניים (וראה הערה 15).

ביטחוניות (בפרט שחסידי השיטה המדינית עלולים לעורר עליהם ויכוח)? כאן נכנסת לתמונה דעת המומחים. רב לא נדרש להכריע בכגון דא מדעתו. בכל תחום, ההלכה מפנה אותנו למומחה המקצועי בתחום, בשאלה רפואית לרופא, ובשאלה צבאית למומחה צבא. ולכן כשיש להחליט מהו סיכון ביטחוני ומהו יתרון ביטחוני, פונים אנו למומחי צבא.

בשאלה העקרונית, האם לסמוך על אמון בין עמים תוך נטילת סיכון ביטחוני, או שהיתרונות הביטחוניים מעל הכל, ההלכה קובעת בצורה נחרצת שהיתרונות הביטחוניים מעל לכל. אך בהגדרת המצב העומד לפנינו, מהו נטילת סיכון בטחוני ומה לא, בזה עלינו לפנות למומחים.

זוהי הסיבה שמחד גיסא מצטט הרבי שוב ושוב את הפסק בשכ"ט כהלכה ברורה למצבינו, ויחד עם זאת אומר הרבי שיש לשאול מומחים, ובשום אופן לא מדינאים⁸.

ח. לסיכומו של דבר, כשבאים אנו לבחון את השלכת העיקרון ההלכתי לימינו נאמר כך:

במקרה שהתחייבויות הגויים לא מותנות בנטילת סיכון ביטחוני מצדנו - אין שום סיבה להתיר חילול שבת המוני ולסכן את חיי החיילים ביציאה למלחמה. במקרה זה פשוט שההלכה תבחר בויתור על "קש ותבן"⁹. השאלה מתעוררת כאשר יש חשש שביצוע ההסכם כרוך בויתור ביטחוני העלול לקפח חיים. וכאן מתחלקת הבעיה לשניים:

1. מבחינה עקרונית מה להעדיף, הסכם מדיני ('הסכם שלום') המעניק רמה ביטחונית גבוהה, או רמה ביטחונית (שנראית) נמוכה אך נשענת על המציאות בשטח.

2. האם אכן משמעות החזרת שטחים בנסיבות הקיימות (עידן ההגנה האווירית שמפחיתה את חשיבות הקרקע) ובתנאים המוצעים לנו (תחנות התרעה וכו') הינה פגיעה ביתרונותינו הביטחוניים? ועל שני חלקים אלו עונה הרבי:

1. סימן שכ"ט מבהיר מפורשות שעלינו להתייחס לגויים כמי שינצלו בסופו של דבר את הסיכון הביטחוני ויביאו לסכנת נפשות, חרף הצהרותיהם המבטיחות, ואין לנו לסמוך אלא על המציאות הצבאית בשטח.

2. על מנת להשליך בוודאות את עיקרון ההלכה לימינו, יש לקבל דעה מקצועית, האם מסירת שטחים משמעותה ויתור על נכס ביטחוני¹⁰.

פשוט שבנקודה זו המומחים הבלעדיים הם מומחי הצבא ולא המדינאים, וכיון שלאף איש צבא אין ספק מה המשמעות האסטרטגית של מסירת שטחים, לכן ברור שהחזרת שטחים תביא לסכנת נפשות המונית.

8 את הכלל שיש לפנות למומחים היינו יכולים לפרש בטעות שמכוון הוא גם למדינאים, ויש להם תוקף הלכתי של מומחים במצבינו. שכ"ט שולל טעות זו ומבהיר בהתאם להשקפת ההלכה המפורסמת, שבנושאי פיקוח נפש השיקולים המכריעים הם השיקולים המוצקים והמבוססים ביותר, ולכן המומחים הם רק מומחי הצבא.

9 כך פוסק השו"ע כשאין חשש לפגיעה בנפש בעיר 'שאינה סמוכה לספר'. וראה שיחת מוצש"ק ויצא תשל"ח (אודות ביקור סאדאת): "הדבר היחיד שהוא אכן רוצה - זוהי דרישתו בנוגע למדבר סיני. ובנוגע לזה - יש לשאול את המומחים לענייני מלחמה (מה נוגע לענייני בטחון ומה אינו נוגע לענייני בטחון), ואודות השטחים שאינם מוחזקים לענייני בטחון **ניתן לשאת ולתת**" (הדגשת המעתיק. קראתי ואין עונה ע"י 170).

10 ראוי להדגיש, עפ"י עיקרון ההלכה השאלה למומחי צבא איננה רק האם השטח הנידון הוא 'סמוך לספר', אלא האם מסירתו מהווה פגיעה בבטחון (כאשר כניסת אויב לעיר איננה פגיעה ביתרון אסטרטגי תהיה ההלכה כדין 'עיר שאינה סמוכה לספר').

התבוננות בנושא ועיון בשיחותיו של הרבי מעלים נקודה זו בבירור, די אם נצטט קטע ממכתב של הרבי: "הגורם הקובע הוא לא מה האויב תובע או מבטיח, אלא האם זהו מקרה של 'תיפתח הארץ לפניהם' - פתיחת הארץ לפני האויב; במילים אחרות, לתת לאויב הזדמנות להבקיע פירצה באמצעי ההגנה. האם מסירת שטחים אכן תהיה מקרה כזה או לא, הוא כמובן דבר שמומחים צבאיים צריכים להחליט בו, ולא פוליטיקאים" (תרגום מאנגלית, כפ"ח 1000 ע"י 78).

בשאלת החזרת¹¹ שטחים, דעתם של אנשי הצבא נדרשת, על מנת להוציא מכלל אפשרות כל ספק בהבנה הפשוטה שמסירת שטח היא נטילת סיכון ביטחוני, והיות שזו דעתם של כל המומחים המקצועיים לא נותר לנו אלא לומר שהפסק בשכ"ט הוא הוראת השולחן ערוך לימינו.

למעשה, לאחר שמתבררת דעת המומחים שמסירת שטחים היום הינה סיכון ביטחוני, יכולים אנו להיווכח שמצבינו הוא חמור ומסוכן באין ערוך מהמצב המתואר בשכ"ט. השו"ע מדבר על הסכם (אפילו) עם מדינה שאין בעברה יחס שלילי כלפינו ("נכרים" בלבד). במצב זה, הסיכון הביטחוני שלמרות ההסכמים הם יפתחו במלחמה – קטן לכאורה. כיום לעומת זאת, מדובר על הסכם עם כאלה שמאז ומתמיד ניסו לחסלנו. הסכם מדיני אתם הוא הרבה פחות בטוח, והסיכון הביטחוני שהם יפתחו נגדנו במלחמה הינו הרבה יותר גדול.

אם 'הסכם שלום' עם מדינה שאינה עוינת, תמורת כניסה לשטחים אסטרטגיים (על מנת לקחת קש ותבן ולצאת), נשלל לחלוטין בשכ"ט משום הסיכון הביטחוני, כל שכן וקל וחומר שההסכם 'שלום תמורת שטחים', שבו מדובר **בנתינת בעלות על שטחים אסטרטגיים לאויבים** שהוכיחו את שאיפתם להשמידנו (היל"ת) - הינו מושלל לחלוטין מכל וכל¹².

ט. מי שההלכה הפשוטה סותרת את השקפת עולמו (או מפריעה להישגיו הפוליטיים), ינסה לשייך את הפסק בשכ"ט לעבר הקדום. ניסיון כזה כמוהו כניסיון הכופרים לומר שהקב"ה לא אסר בתורה טלפון ומחשב בשבת, שהרי כשניתנה התורה לבני ישראל במדבר כלל לא היו בעולם טלפון ומחשב.

האמת היא כמובן, שלמרות שאכן לא היו אז טלפון ומחשב (לא הם ואף לא משהו שמזכיר את צורתם), בכל זאת מכשירים אלו ודומיהם אסורים לשימוש בשבת ללא צל של ספק, כיון שעיקרון ההפעלה שלהם שווה לחלוטין לעיקרון איסורי שבת מלפני אלפי שנים.

כן הוא הדבר בדין 'נכרים שצרו על עיירות ישראל'. כמו בימינו, בשאלת הצלת חיים ע"י החזרת שטחים לאויבים, גם שם הדיון הוא בהצלת חיים שלכאורה תבוא באמצעות ויתור ביטחוני.

ההלכה סוברת שיש לצאת לגבול בכלי מלחמה, כיון שהבטחות הגויים אפשר יתממשו ואפשר חלילה וחס, שלא. ואילו הויתור הנדרש בענייני ביטחון הוא ודאי ללא ספק, והוא הסכנה המוחשית והגדולה ביותר.

י. וכשיבוא השואל וישאל, האם תקציבים מארה"ב אינם בעלי חשיבות מכרעת? והאם יחסים עם האו"ם הם דבר שניתן לזלזל בו? ענה לו: האו"ם וארה"ב חשובים, אך לפי דעת כל מומחי הצבא הם אינם משנים את מסקנת מכלול השיקולים הביטחוניים, מסקנה שהיא יסוד הפסיקה ההלכתית. גם לאחר תמיכת האו"ם וארה"ב, מסירת שטח לידי זר,

11 במאמר השתמשנו (גם) במונח 'החזרת שטחים', זאת כדי להדגיש שהאיסור נוהג גם בשטחים כבושים אשר אינם חלק מארץ ישראל, כמו לדוגמה סיני, וכדלעיל אות ד' (לעומת המונח 'מסירת שטחים' המתאים יותר בארץ ישראל השייכת לנו).

12 למעשה, בכל מצב של חשש לסכנת נפשות יש להלחם בגויים גם בעיר שאינה סמוכה לספר. כך כותב בעל המשנה ברורה (שכ"ט ס"ק יז): "ודע דהיום כשבאו מהאומות שחוץ לגבולינו לשלול שלל ולבוז בז בודאי מחויבים אנו לצאת בכלי זיין אפילו על עסקי ממון .. וכן מבואר ברקח ואגודה דהיכא דאיכא חשש שמא יכעסו יושבי הארץ עלינו מחללין".

כלומר, בימיהם, הצורך לחלל שבת בעיר שאינה סמוכה לספר היה במקרה של "באו על עסקי נפשות" או במקרה של ספק בכוונותיהם, אם באו על עסקי נפשות או על עסקי ממון (בלשון השו"ע באו "סתם"), אבל אם היה ברור לנו בוודאות שמטרת ביאתם היא עסקי ממון בלבד לא הייתה סיבה לחלל שבת (משא"כ בעיר הסמוכה לספר, כיון שההימצאות במצב של "נוחה הארץ ליכבש" עלולה ליצור אצל הגויים רצון לנצל את היתרון האסטרטגי שנפל בידיהם, לכן אפילו אם היה ברור לנו שמטרתם כעת היא עסקי ממון בלבד, יש לחלל שבת ולמנוע מסירת יתרון ביטחוני בכל מחיר). לעומת זאת, בימינו, גם כשמטרת הגויים היא עסקי ממון בלבד קיים חשש של התדרדרות לפגיעה בנפש בני העיר, לפיכך למעשה עלינו לחלל שבת גם בעיר שאינה סמוכה לספר.

מבחינה ביטחונית טהורה (הוא אומר ללא הסתמכות על הצהרות שלום) משמעותה סכנה חמורה. (שהרי אפילו אם נגדיר חלק מתמיכת ארה"ב כשיקול 'צבאי', אף מומחה צבא לא יסכים תמורת תמיכה זו למסור את הגולן, לדוגמה, אם יהיה ברור שפניה של סוריה אינם לשלום אלא למלחמה. ורק ההסתמכות על ההסכמים המדיניים היא שמובילה לצעדים אלו. זאת כמובן בנוסף לעצם הדיון האם אכן ניתן להגדיר תמיכה זו כשיקול צבאי¹³). לכן עומדת בעינה הפסיקה שכאשר תמיכה מדינית באה על חשבון עניין ביטחוני, הרי שבשורה התחתונה, רמת שיקולים אלו לא מגיעה לרמת חשיבות השיקולים הביטחוניים בשטח, ואלו האחרונים הם שיקבעו את המציאות¹⁴. למעשה, הלכה זו מלמדת עיקרון חשוב לא רק בשאלת החזרת שטחים. בכל מצב שבו שיקולים מדיניים יעמדו מול שיקולים צבאיים (כמו בשאלת כדאיותו של מבצע צבאי), יופיע עיקרון ההלכה¹⁵ וילמדנו שאסור להתפתות אחר

13 חשוב להבהיר, לגבי אותן מדינות שהאפשרות שינסו להילחם בנו איננה מופרכת לחלוטין (לדוגמה, מדינות המזרח התיכון), שוללת ההלכה כל הסתמכות על הסתכלות אופטימית. כלומר, אין שום אפשרות לתת חשיבות ליתרון כלשהו הנובע מדבריהם (שלכן פוסקת ההלכה לצאת למלחמה על אף הצהרות השלום). משום כך, הדיבורים על מסירת שטחים ע"מ 'להרגיע את המזרח התיכון' סותרים מיסודם את הגיון ההלכה.

14 לסיכום, טענות המדינאים ושלילתם מתחלקות לשניים.

א. טענות שמסירת השטחים תביא שקט ושלווה ותגרום ליחסי ידידות עם מדינות זרות.

טענות מסוג זה מוגדרות 'מדיניות', כלומר, בין שיקולים אלו לבין הצלה ממשית של חיי אדם הדרך ארוכה ולא מובטחת (לגבי האויב, איננו יכולים לחזות את התנהגותו והיא מוטלת בספק. לגבי יחסי ידידות עם מדינות ברחבי העולם - התפתחות יחסי מדינות מורכבת מגורמים רבים שאינם בשליטתנו ולא ניתן לצפותם מראש, מלבד זאת הדרך מיחסי ידידות כלליים עד להשפעה ישירה על הצלת חיי אדם, רחוקה). טענות אלו שוללת ההלכה בשכ"ט מאחר ונטילת **סיכון ביטחוני ממשי** בגלל חישוב 'מדיני' (שיקול שאינו ודאי ומוחלט) היא הימור מסוכן בחיי אדם.

ב. טענות שמוצגות כשיקולים צבאיים, כלומר, שיקולים שהשפעתם על הצלת חיים היא ודאית מוחשית וישירה. לדוגמה, טענות שהרווח שיבוא ע"י מסירת שטחים יכלול כסף ונשק, שהינם משמעותיים להצלת חיים יותר מסכנת התקיפה הקיימת בעקבות מסירת שטח (גם אם האויב ירצה לממשה).

ראשית, יש לשים לב האם יש ממש בדבריהם. על פי רוב, טענה מסוג זה עולה מתוך ההכרה באמינות ההסכם עצמו, אך במציאות היא חסרת שחר, כיון ששטח אסטרטגי שנמסר לאויב מגדיל **בוודאות ובאופן משמעותי** את אפשרויות התקיפה, לעומת התועלת המועטת (יחסית) שניפק מהסיוע שיתקבל. ובעצם, לולא האמון בעתיד נטול מלחמות לא היה בסיס לפיתוי ה'שלום תמורת שטחים'.

שנית, יש לבחון מכל הצדדים האם אכן הימנעות ממסירת שטחים תפגע **בהכרח** בכוחנו הצבאי. לדוגמה, עלינו לשאול האם הדרך לקבלת הסיוע החיוני היא כניעה קבועה לכל דרישות בעלות בריתנו? למעשה, הדעת נותנת שההפך הוא הנכון, כניעה קבועה ומוחלטת לדרישות תשדר מסר של חולשה ותביא להגדלת הדרישות. גם בשכ"ט אנו מוצאים שלילה של כניעה והתרפסות. יתירה מזו, הדבר הבסיסי ביותר בכל סוג של יחסים הוא שמירה על תנאי יסוד של כל אחד מן הצדדים. ללא שמירה על עקרונות קיום בסיסיים של שני הצדדים אין אפשרות לשמר יחסים תקינים לזמן ארוך. מובן אם כן שכניעה מוחלטת לדרישות בעלות בריתנו היא דבר שאינו בר ביצוע לאורך זמן. בנוסף יש לשאול, האם נכון לומר שלולא מסירת השטחים לא תהיה שום תמיכה (גם במצב מלחמה, מה גם שנזדקק לתמיכה צבאית פחותה מזו הנדרשת לאחר מסירת השטחים לאויבנו), והאם העדר התמיכה יתבטא בהכרח בתקציב הביטחון, או שמא אפשר יהיה להצטמצם בדברים אחרים? לכן גם טענה זו לוקה בחסר מיסודה.

לאחר כל זאת, אם אכן נגיע למסקנה שמדובר בשיקול צבאי נכון (ודאי ובעל השפעה ישירה על חיי אדם) אזי עלינו לפנות לא למדינאים אלא למומחי הצבא, הם הקובעים את העדיפות הצבאית ולכן רק הם יכולים להחליט בסיכומו של דבר מה חשוב יותר מבחינת הביטחון (מניעת כסף ונשק או מסירת שטחים אסטרטגיים). עיקרון פשוט זה רואים אנו בהלכה הפוסקת שהמכריע היחיד בין שיקולים רפואיים הוא איש המקצוע בתחום - הרופא.

15 כדברי הרבי: "דוגמה בולטת וטובה לכך היא "מלחמת יום-כיפור" .. המומחים הצבאיים יעצו לפתוח בהתקפת-מנע .. למרות זאת, הפוליטיקאים .. לא קיבלו פעולה זאת, על יסוד הטענה שצעד כזה .. פירושו יהיה הוקעה שלנו בתור תוקפנים, ויסכן את היחסים עם ארה"ב. החלטה זאת הייתה מנוגדת לפסק-הדין האמור של השולחן-ערוך" (תרגום ממכתב באנגלית, כפ"ח 1000 ע' 73).

היחסים המדיניים גם כאשר יתרונותיהם גדולים וחשובים, אלא יש להתחשב רק בשיקולים הצבאיים¹⁶.

יא. את מבטה של ההלכה על השיקולים המדיניים ניתן להמחיש באמצעות משל¹⁷:
הדבר דומה לחולה מסוכן ביום הכיפורים, אשר לדעת הרופא הצלת חייו תלויה בידי הכהן הגדול, אלא שלשם כך יש להוציא את הכהן הגדול מקודש הקודשים ולהפסיקו מהתפלה החשובה ביותר בשנה, תפלה על עם ישראל כולו, כולל גם על חולה מסוכן זה הזקוק לישועה, ולחלל את היום!
למרבה הפליאה, כל הרבנים מכל העדות והחוגים, יפסקו פה אחד שהכהן הגדול צריך להפסיק את תפילתו ולחלל את היום הקדוש!

האם ההלכה מתעלמת מחשיבות התפילות בקודש הקודשים? חלילה! אדרבה, ההלכה היא זו שמורה לכהן הגדול להתפלל יום שלם בקודש הקודשים, ואף על פי כן כשיש התנגשות בין השניים, הרי שרמת השפעת כל הפעולות הרוחניות, לא מגיעה לרמת ההשפעה הישירה והמוחשית של מעשה גשמי אחד, וזה האחרון הוא שיציל חיים. כשם שבסכנת חיים ממחלה גובר הצד שהשפעתו על חיי אדם מוחשית וישירה, כך גם בסכנת חיים מאויבים גוברים השיקולים הצבאיים שהשפעתם ודאית ומוחשית, על פני השיקולים שהשפעתם על הצלת חיי אדם איננה מוחשית ומוחלטת.

יב. באותו משל משתמש הרבי¹⁸ כמענה לשאלה על כך שישנם מומחי צבא האומרים שיש להחזיר שטחים. וכוונת הדברים היא, שכשם שבמשל, אף אם הרופא עצמו יאמר שמשום גודל כוחה של התפילה צריך הכהן הגדול להמשיך בתפילתו במקום להציל את החולה - לא נקבל את דבריו. כל רב יאמר כנגדו שבשאלת פיקוח נפש ההחלטה היא רפואית גרידא, ומקומה של דעת הרופא היא אך ורק בתחום הרפואה. על אותו משקל אומר הרבי, יש להתייחס לאותם מומחים צבאיים הנתלים בשיקולים מדיניים (וכן לטענה שמדינאים הם מומחים רלוונטיים). המצב הוא סכנת נפשות של מיליוני יהודים, ולכן השאלה היא צבאית גרידא¹⁹.

כלומר, אילו שיקולים יצילו מפיקוח נפש מדיניים או צבאיים, זאת קבעה ההלכה. השאלה למומחי צבא היא מה אומרים שיקולי חכמת האסטרטגיה, כשם שהשאלה לרופא במשל איננה מה להעדיף שיקולי רפואה או שיקולי התפילה אלא מה אומרת חכמת הרפואה.

וכיון שגם מצדדי הנסיגה בקרב מומחי הצבא מכירים בסיכון הביטחוני שבמסירת שטח לידי אויב (אלא שלדעתם בניגוד לדעת ההלכה, עדיפה נתינת האמון בגויים על פני סכנת חיים ממשית), לכן ברור שמבחינת ההלכה אין צל של ספק באיסור מסירת שטחים.

יג. פסילת מומחי הצבא המצדדים בנסיגה היא משום שלא מומחי צבא הם הנדרשים להחליט בין שיקולים מדיניים לצבאיים. בשלילתם אין קריאת תגר על המקצועיות שלהם, או טענה שחוות דעתם הצבאית מושפעת מהשקפתם

16 פעמים רבות הסביר הרבי שדווקא עמידה נחרצת זו על פי דרישות ההלכה וכרצון הקב"ה, היא שתוריד את דרישות האויב ותביא לביטחון ושלום ברי קיימא. זאת לעומת כניעה והתרפסות שמעודדות את אויבינו ומגדילות את דרישותיהם. במאמר זה התמקדנו בעיקר בעקרונות ההלכה שמלמד השו"ע, ולא בסברות העניין בכללותו המהוות נושא כשלעצמו בתורת הרבי.

17 בנקודה זו המשל מופיע כאן כדוגמה בלבד, ואיננו השוואה מוחלטת.

18 טבת תשל"ח. קראתי ואין עונה ע"י 732.

19 פקוח נפש הוא הדבר היחיד העומד לנגד עינינו, זהו היסוד הפשוט בדברי הרבי. אמנם, מעבר לכך מסביר הרבי, מדוע גם כשאנשי הצבא סוברים שהדרך המדינית היא שתציל חיים, אין לכך מקום בפסק ההלכה.

הפוליטית. אין ביכולתנו לרדת לעמקי נפש המומחה ובודאי שאין זו דרישת ההלכה. מה שכן דורשת ההלכה באשר למומחים הם שני דברים:

ראשית, כמובן מומחה הוא מי שחוות דעתו היא חוות דעת מקצועית לחלוטין לכל דבר ועניין. כלומר, מדובר במומחה רשמי המכהן בתפקיד, כזה שמכוח עמדתו ביכולתו לתת לדבריו אחריות מקצועית מלאה. מי שאין באפשרותו כיום לתת אחריות רשמית ומלאה על דבריו, לא הוא המומחה שאליו מכוונת ההלכה, בפרט לא בדיני נפשות. משום כך הבהיר הרבי, שפוליטיקאים בעלי עבר צבאי אינם מומחים רלוונטיים לפסיקה ההלכתית²⁰.

דבר יסודי ועיקרי נוסף שעלינו לזכור הוא, איזו משבצת חסרה בא למלאות מומחה הצבא, ובהתאם לכך יש להגדיר נכונה את השאלה אליו, כך שמלבד שיקולי הביטחון לא יתערבו בענין שיקולים זרים. כשנגדיר נכון את השאלה – נקבל את התשובה הנכונה.

אם נרצה לנסח זאת בצורה הברורה ביותר, נשאל כך: 'במצב שבו הגויים עושים ככול יכולתם להלחם בנו, ואין כל אפשרות של פשרה מדינית או שיחות שלום, האם היית מגדיר מסירת שטח לידי האויב כצעד מסוכן'?

יד. הבהרנו אם כן כיצד מורכב פסק ההלכה. הדין במקרה 'נכרים שצרו על עיירות ישראל' הוא הוראה לא רק למקרה מסוים, אלא מלמד את עליונות השיקול הביטחוני. עיקרון שלאחר הגדרת מומחים נוכל להתאים אותו לכל מצב, ובנידון דידן כאשר המומחים מגדירים מסירת שטח כויתור ביטחוני מתקבלת המסקנה שהחזרת שטחים אסורה. כשנתבונן נמצא שבאופן תיאורטי עלול להיות מקרה ובו אותו עיקרון הלכתי יוביל למסקנה הפוכה. למצב כזה מתייחס הרבי בהמשך מכתבו הנ"ל וזלה"ק: "באם ישתנה המצב באופן ניסי – ובמילא יאמרו מומחים צבאים בהווה – שמוכרח לוותר בכדי למנוע סכנת פק"נ – הרי על בי"ד לברר האין בזה דין דנכרים שצרו". . "ואם ודאי אינו בדין זה – צריך לוותר ע"פ שו"ע" עכלה"ק.

כלומר אם ייווצר מצב שבו מבחינה צבאית גרידא ההגנה על הישוב היהודי תתאפשר רק במידה ונחזיר שטחים (קשה אפילו לדמיין שדווקא מסירת שטח לידי אויב תביא את היתרון האסטרטגי הנדרש, ולכן הרבי מגדיר זאת 'ישתנה המצב באופן ניסי'), אזי אותו עיקרון של העדפת שיקול ביטחוני על פני כל שיקול אחר, יגרום לנו לפסוק שלמען הצלת נפשות יש למסור שטחים (אלא שגם במקרה תיאורטי כזה מצריך הרבי חקירת בית דין, האם אין השוואה מוחלטת בין הנסיבות של ימינו לבין גוף המקרה המתואר בשולחן ערוך, שאז נותר הפסק הפשוט על מקומו, מאחר ומבחינה הלכתית בשום מצב עיקרון הפסיקה לא יכול לסתור את עצם הפסיקה).

טו. ומה באשר להשקפה המדינית של הרבי, האם לאחר עיון בהיבט התורני נוכל למצוא קשר בין ההיגיון המדיני שבו משתמש הרבי לבין ההיגיון ההלכתי?

לכאורה נראה שכן. לעומת המדינאים הסוברים שחוזה חתום בין מדינות הוא הבסיס להישגי מדינה, הרבי מדגיש

20 ראשית, לא ניתן להשוות בין רמת המקצועיות של בעל עבר צבאי, לבין רמת המקצועיות של מי שמתוקף תפקידו שולט בנסיבות הצבאיות המשתנות חדשים לבקרים, ועוסק כל העת בהכרעות ביטחוניות. מסיבה זו יש לפסול מי שאיננו כיום בתפקיד.

בנוסף לכך, כאשר מומחה צבאי המכהן בתפקיד מחווה דעה בשאלה אסטרטגית, נחשבת הכרעתו כהכרעה המתבססת על שיקולים צבאיים בלבד, כיון שהאחריות המקצועית לתפקידו כמומחה לאסטרטגיה מעמידה את ההיבט הצבאי בראש מעייניו ("אומן לא מרע אומנותיה"). לעומת זאת, הכרעה בשאלה צבאית ע"י מי שכיום לא נושא באחריות ביטחונית, עשויה להיות מושפעת מגורמים שונים ואיננה מורכבת בהכרח מההיבט האסטרטגי בלבד (גם כשהשאלה נשאלת מההיבט הצבאי).

במיוחד חמורים הדברים כאשר מדובר על בעל עבר צבאי המכהן כפוליטיקאי, משום שמלבד העובדה שאין הוא נושא באחריות ביטחונית, מדובר במי ששיקולים פוליטיים ומדיניים הם העומדים בראש מעייניו. שיקול דעת של מדינאי מושפע בוודאות מההיבט המדיני, ובשום אופן לא ניתן לראות בדבריו חוות דעת המבוססת על שיקולים אסטרטגיים בלבד.

שבראש ובראשונה על ההתקדמות להתבסס לא על הסכמים פורחים, אלא על האחיזה בשטח, רק אם נשמר היסוד הזה יש ערך לדברים נוספים.

באחת השיחות אומר הרבי:²¹ "אין כוונתי לומר שלא היו צריכים לחתום על מסמך האומר שיהודים רוצים שיהיה שלום, ולא רוצים מלחמות כו' - אלא הכוונה שהיו יכולים לחתום על הסכם שלום מבלי לפגוע באמצעי הביטחון הכי חשובים". בשיחה אחרת אומר הרבי²² "כמדובר כמה פעמים שאף אחד לא מתווכח ואומר ששלום אינו דבר טוב, שלום הוא ודאי דבר טוב - השאלה היא מהי הדרך המביאה לשלום".

כלומר הסכמים בין מדינות הם דבר חשוב אבל רק כאשר הבסיס הוא שמירה על החיוני הקיים. ההגיון הבסיסי הוא אותו הגיון העומד ביסוד ההלכתי המעדיף "ציפור אחת ביד על פני שתי ציפורים על העץ", העדפת יתרון הביטחון המוחשי על פני נתינת אמון בדבר שאולי יתממש ואולי יתבדה.

הסכנה המוחשית שבאיבוד נכסים חיוניים, סוללת את הדרך ומאפשרת להבין טוב יותר את עיקר העיקרים בהשקפה המדינית של הרבי: 'ויתור גורר ויתור כניעה ללחץ מזמינה לחץ נוסף', הפוך מהדעה הגורסת שויתורים וכניעה ללחצים הם שיביאו מנוחה ושלוה.

בדומה לדילמת הויתורים הניצבת בפנינו, גם ההלכה עומדת בפני הדילמה, האם מילוי משאלות הגוי יביא ישועה או שדווקא הויתור יגרור אסון חלילה.

דברי הרבי ברורים ופשוטים לכל בן תורה שהאמת נר לרגליו. ההלכה פוסקת והמציאות הוכיחה שדווקא עמידה בתוקף היא הדרך היחידה לשלום אמיתי.

21 שיחת יט' כסלו תשמ"ב. קראתי ואין עונה ע' 505.

22 שיחת ש"פ דברים תשל"ט. קראתי ואין עונה ע' 361.

ממכתביו של הרבי

כל הנושא מסתכם בסיבה פשוטה, אחת בלבד

"אני מתנגד לחלוטין, ובאופן שאינו משתמע לשתי פנים, לויתור על חלק כלשהו מן השטחים המשוחררים שכעת נתונים למשא-ומתן, כמו יהודה ושומרון, הגולן, וכו', מהסיבה הפשוטה ורק מהסיבה הזאת, שויתור על חלק כלשהו מהם יהווה הפרה של פסק-דין ברור בשולחן ערוך (אורח חיים סימן שכ"ט סעיפים ו,ז)." (כפ"ח 1000 ע' 72)

פגיעה מבחינה אסטרטגית או לא?

"ברור מתוך ההלכה האמורה שהגורם הקובע הוא לא מה האויב תובע או מבטיח, אלא האם זהו מקרה של "תיפתח הארץ לפניהם" – פתיחת הארץ לפני האויב; במילים אחרות, לתת לאויב הזדמנות להבקיע פירצה באמצעי ההגנה.

האם מסירת שטחים אכן תהיה מקרה כזה או לא, הוא כמובן דבר שמומחים צבאיים צריכים להחליט בו, ולא פוליטיקאים." (שם ע' 78)

הכרעה בשיקולים אסטרטגיים שווה להכרעה בשיקולים רפואיים

"אם קיימת שאלה האם הסיכון אכן יוצר מצב של פיקוח נפש, אז – כמו במקרה של מחלה, בו מתייעצים בסמכות רפואית – הסמכות שצריכה לקבל החלטה מוענקת למומחים צבאיים." (שם ע' 72)

שכ"ט מתנגד נחרצות להעדפת שיקול מדיני, על פני שיקול אסטרטגי

"ואם המומחים הצבאיים מצהירים שבה-בשעה שקיים סיכון כזה, עדיין צריך לקחת את הסיכון מסיבות אחרות כלשהן, כמו שיקולים פוליטיים (רצון טוב של הגויים) - זה יהיה בבירור בניגוד לפסק הדין" (שם ע' 72)

דוגמה להחלטה הנוגדת את שכ"ט

"דוגמה בולטת וטובה לכך היא "מלחמת יום-כיפור"... המומחים הצבאיים יעצו לפתוח בהתקפת-מנע... למרות זאת, הפוליטיקאים... לא קיבלו פעולה זאת, על יסוד הטענה שצעד כזה... פירושו יהיה הוקעה שלנו בתור תוקפנים, ויסכן את היחסים עם ארה"ב. החלטה זאת היתה מנוגדת לפסק-הדין האמור של השולחן-ערוך" (שם ע' 7)